משום ריחשא וי"א אין מוסיפים זימנין דלא תקניה מעיקרא ואתי לארוחי ביה דרש רב נחמן משום רבי יוחנן הלכה כיש אומרים: [א]ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה: אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לשמר אבל לחוק אסור היכי דמי [ב]לשמר היכי דמי לחוק [ג]א"ר חסדא למעלה מן היין זהו לשמר למטה מן היין זהו לחוק (א) רבא אמר [ד]למטה מן היין נמי זהו לשמר והיכי דמי לחוק כגון שניקבה למטה מן השמרים א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך [ה]בית סתום יש לו ארבע אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות [ו]בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו גובתא רב אסר ושמואל שרי [ז]מחתך לכתחלה דכ"ע לא פליגי דאסור אהדורי דכ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דחתיכה ולא מתקנא מאן דאסר גזרינן דילמא אתי למיחתך לכתחלה ומאן דשרי [ח]לא גזרינן כתנאי אין חותכין שפופרת ביו"ט וא"צ לומר בשבת נפלה (אין) מחזירין אותה בשבת ואין צריך לומר ביו"ט ור' יאשיה מיקל ר' יאשיה אהייא אילימא ארישא הא קמתקן מנא אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא קשרי אלא דחתיכה ולא מתקנא איכא בינייהו מ"ס גזרינן ומ"ס לא גזרינן דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דר' יוחנן הלכה כר' יאשיה: ואם היתה נקובה וכו': מישחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר [ט]גזרינן משום שעוה ומאן דשרי לא גזרינן אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב מישחא שרי אמר טבות רישבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור מ"ט רב ייםר מדפתי אמר גזירה משום מרזב רב אשי אמר [י]גזירה שמא יקטום מאי בינייהו [א] איכא בינייהו דקטים ומנחי בי סדיא רב אסר ושמואל [כ]שרי ברכין דכולי עלמא לא פליגי דשרי [ל]בקשין דכ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי במיצעי מאן דאסר מיחזי כמשוי ומאן דשרי לא מיחזי כמשוי והא דרב לאו [מ]בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב איקלע להה[ו]א אתרא דלא הוה ליה רווחא נפק יתיב בכרמלית אייתו ליה בי סדיא לא יתיב מאן דחזא סבר משום דבי סדיא אסור ולא היא דרב אכרוזי מכריז בי סדיא שרי [נ]ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו ומאן נינהו רב כהנא ורב אסי: **מתני'** [ס]נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו [ע]מי שנשרו כליו בדרך במים מהלך בהן ואינו חושש הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה [ב] אבל לא כנגד העם: **גמ'** פשיטא מהו דתימא ניגזור משום אשוויי גומות קא משמע לן: ואת המים היפים ברעים: פשיטא סיפא איצטריכא ליה ואת הצונן בחמה הא נמי פשיטא מהו דתימא ניגזור דילמא אתי לאטמוני ברמץ קמ"ל: [פ]מי שנשרו וכו': [צ]אמר רב יהודה אמר רב [ק]כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר"א ור"ש [ר]אוסרין אמר רב הונא

המנער

רש"י

משום ריחשא. שלא יכנס בו שרץ כגון [ז]נמייה וחולדה שממיתים את התרנגולים: **וזימנין דלא תקניה מעיקרא.** שיהא כדי להוציא הבל ולהכניס את האויר: **לא שנו.** דנוקבין: **אלא במקום.** דסתימה זו לא נעשית אלא לשמור ריח היין שלא יצא ויתקלקל וכיון דלאו סתימה מעלייתא עבדי לה לאו כלום הוא: **לחוק.** שיחוק הכלי שלא יצא היינו הואיל וסתימה מעלייתא היא כי הדר נקיב לה הוי כפותח לכתחלה: **למטה מן היין נמי לשמר הוא.** כיון דלאו כובד היין נשען עליו סגי ליה בסתימה כל דהו: **למטה מן השמרים.** אצל שוליו שכל כובד היין נשען שם: **תניא דמסייע לך.** דלא פקע שם פתח מיניה אלא בסתימה מעלייתא: **בית סתום יש לו ד"א.** קיי"ל בבבא בתרא[ח] חצר מתחלקת לפי פתחיה לפי פתח הבתים הפתוחין לה. אם באו לחלק את החצר בין שנים שהיה לזה בית שפתוחין לו לחצר שני פתחים ולזה בית שפתוחין לו לחצר ד' פתחים נוטל לכל פתח ארבע אמות בחצר נגד פתחו למדת רוחב פתחו והשאר חולקין בשוה ואם נסתם אחד מהם קודם חלוקת החצר ולא פירץ את פצימיו אלא סתם בין שני הפצימין אינו מפסיד [ט][דין] פתחו בכך פירץ את פצימיו ואח"כ סתמו פקע שם פתח מיניה: **בית סתום.** והמת בתוכו אינו מטמא סביביו: **פרץ פצימיו.** וסתמו נעשה קבר ומטמא סביביו ד"א כדאמר בסוטה (ד' מד.) מת תופס ד"א לטומאה וגזרה דרבנן שמא יאהיל ולא יבין: **גובתא.** לתקוע קנה חלול בנקב החבית שיצא היין דרך הקנה: **מחתך.** רונגיי"ר לתקנה למדת הנקב: **אהדורי.** אם נפלה: **ולא מתקנא.** לא ניתנה בנקב לידע אם למדתו היא: **אי לימא ארישא.** לחותכה ולשפותה: **משחא.** שמן עב: **אסור.** למרחו: **טרפא דאסא.** לתת עלה של הדס בנקב החבית שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם: **גזירה משום מרזב.** שמא יכין מרזב: **שמא יקטום.** העלה מן הענף וכיון דקטמיה הוה ליה כמתקן כלי כדתניא במסכת ביצה (דף לג:) לחצות[י] בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת: **בי סדיא.** לבדין שקורין פלטר"ש ועשוין לקפלן תחתיו במקום הכר או הכסת: **רב אסר.** להביאו דרך מלבוש דרך רשות הרבים כשהוא מעוטף בו: **ברכין.** שדרכן להתחמם כהן: **דשרו.** דמלבוש הן: **ולא הוה ליה רווחא.** בבית למקום מושבם של תלמידים: **ומשום כבוד רבותינו.** שלא היה להן דבר לישב עליו ויושבין על גבי קרקע: **רב כהנא ורב אסי.** תלמידי חברים היו לו[כ]: **מתני' לתוך הבור.** שאין בו מים: **שיהא שמור.** שלא יסריח מחמת החום: **ואת המים היפים ברעים.** כלי מלא מים יפים לתוך מקוה מים רעים להשתמר [ל]שילונו ולא יחמו: **מי שנשרו.** שנפלו למים בשבת: **לחצר החיצונה.** הסמוכה למבוא העיר בתוך העיר שהוא מקום משתמר: **שוטחן בחמה.** ליבשן: **אבל לא כנגד העם.** שיחשדוהו שכבסן: **גמ' פשיטא.** דנותנין תבשיל לתוך הבור: **גומות.** שבקרקע הבור שיהו שוין להושיב הקדרה:

המנער

תוספות

משום ריחשא. ולאו פתחא אמרינא דליכא למיחש לריחשא לא גזרינן דלוקא אטו לול של תרנגולין גזרינן דלא מסקי אינשי אדעתייהו שיהא עשוי להכניס ולהוציא:

פרץ פצימיו מטמא כל סביביו. פי' בקונטרס כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לנקיי הרב ר' שמשון זצ"ל דכיון דמסיימי מחילתא ולית לן למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו ולא ידע לית לן למימר דמטמא ד' אמות כל סביביו כדמוכח בסוטה פרק משוח מלחמה (ד' מד.) גבי חצר הקבר העומד בתוכה טהור הני מילי חצר הקבר דמסיימא מחילתא אבל מת בעלמא תפיס ומשמע דבמת נמי היכא דמסיימא לא נטמא כל סביביו ד' אמות אלא נראה לו דהכי פי' דזיז באותו בית שבולטין מתוך לבית מכל צד ויש בהם פותח טפח בכל אחד אם הבית סתום ועדיין נראית בו צורת הפתח אינו מטמא שסתמו של מת עומד לצאת דרך הפתח פרץ פצימיו וחזר ובנאו כשאר כותל ולא נותר בו כלל פתח מטמא כל סביביו דכל חד וחד איכא לספוקי דילמא דרך אותו מקום יצא מן הבית מיהו לאו פירכא היא כולי האי מה שהקשה לפירוש הקונטרס די"ל שלא חלקו חכמים במת ועוד נראה דלא קשה כלל לפי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחילתא שהוא מטמא הנוגע בכתלים אפילו לא יעלה על גביו כקבר שמטמא במגע אפילו מן הצד כדתניא בספרי בפרשת פרה אדומה או בקבר זה קבר סתום או אינו אלא קבר פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שמקבל טומאה אינו מטמא מכל צדדין כשהוא פתוח קבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל צדדין כשהוא פתוח אלמא כשהוא סתום מטמא אף הנוגע מן הצד:

הלכה כרבי יאשיה. הלכך מותר לתת לכתחילה גובתא שקורין רזי"ל בחבית:

משום מרזב. פי' הרב פור"ת שלא יבוא ליתן על גגו מרזב וקשה דבגובתא נמי נגזור אלא נראה לרבי כפי' הקונט' שלא יתקן מרזב לייתו שיפול היין בתוכו וילך למרחוק דכשלוקח עלה של הדס ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב אבל בגובתא שאינו עושה בו שום מעשה לא גזרינן. מ"ר:

אייתי ליה בי סדיא. בי מילתי הוה דאי לאו הכי היכי איתמר מכללא:

מי שנשרו כליו במים. בדרך גרסינן[ז] לשון נפילה לא כפי' הקונטרס לעיל בפרק במה אשה (דף סה.) שנשרו נמי גשמים דהא אמרינן בביצה בפרק משילין (דף לה:) מאן דתני מנשירין לא משתבש כדתנן מי שנשרו כליו במים בדרך אלמא לשון נפילה הוא. [ח]מ"ר:

המנער

עין משפט נר מצוה

לא א ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הל"א סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ג:

לב ג מיי' פ"ב מהלכות שכנים הל"ו טוש"ע חו"מ סימן קעג סעיף ז:

לג ד מיי' פ"ז מהלכות טומאת מת הל"ח:

לד ה ו מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ה:

לה ז מיי' שם הלכה יא סמג שם טור שו"ע שם סעיף יא:

לו ח שם סעיף ה:

לז ט י מיי' פי"ב מהל' שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שא סעיף נה:

לח כ מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ט טור או"ח סימן שיח:

לט ל מ נ מיי' שם הל"כ סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שא סעיף מה:

◆

מוסף רש"י

בית סתום. שהיה לו פתח לחצר וסתמו (ב"ב יב.). יש לו ארבע אמות. בחלוקת החצר, אם באו לחלוק כאילו היא פתוח (שם). אינו מטמא כל סביביו. אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו (שם). פרץ את פצימיו. הרי הוא כקבר, וחכמים טימאו את סביבות הקבר ארבע אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ויאהילו עליו אדעתייהו (שם). טבות רישבא. טובות שם האיש, רישבא פורש נשבין לצוד חיה ועוף (לעיל יז. ושם. סב: וכעי"ז תענית ד.). כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין. שלא יחשדוהו באיסור (לעיל סה.) דבר המותר ואסרוהו מפני מראית העין, שבראיה חושדו בדבר עבירה (ע"ז יב.). אפילו בחדרי חדרים אסור. במקום שאין אדם רואהו אסרוהו (שם).

◆

רבינו חננאל

כי מתיירא אם מרחיב הלול יכנס ממנו הנחש ויזיק אותן. וכיון שאין דרך בני אדם להרחיב בלול של תרנגולים, לא גזרו בהרחבת כל נקב וזהו טעם ת"ק. וי"א אין מוסיפין דזמנין דלא תקניה מעיקרא ואתי לארווחי ביה, והילכתא כוותיהו דדרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דר' יוחנן הלכה כיש אומרים. ושוין שנוקבין בנקב ישן לכתחילה. ואמר רב יהודה משמיה דשמואל אינו מותר לפתוח נקב ישן אלא במקום העשוי לשמר, פי' להוציא היין מן השמרים. אבל לחוק אסור, פי' היה נקב בחבית וסתמו שלא יצא שותת. ונחלקו רב חסדא ורבה, והילכתא כרבה דתניא מסייעתו. ואילו דברי רבה, רבה אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר ומותר לפותחו, והיכי דמי לחוק כגון שניקבה למטה מן השמרים ומוכחא מלתא שאין אדם עושה נקב בקרקעיתה של חבית להוציא יין ולא לשמר ונעשה מפני כשמפנה החבית והופכה על פיה, וזה הנקב כיון שסתמו נעשה סיתום זה כגופה של חבית ובטל מלהיות נקב בו. וחשוב כפתח בית הנסתם בפירוץ מצבין שנסתלק ממנו דין פתח לגמרי. גובתא, שהיא שפופרת של קנה או של עצים שנותנין [אותם] בנקב החבית או ביד הנוד של יין להיות מושכין ממנו יין מן החבית או מן הנוד, רב אסר ושמואל שרי. ואוקימנא חלוקתן בשפופרת חתוכה ואינה מתוקנת להכניסה לנקב, אבל לחתוך דברי הכל אסור. ואם היא חתוכה ומתוקנת, דברי הכל מותר להחזירה בנקב החבית או בנוד למשוך ממנה יין. והעמדנו עוד חלוקת רב ושמואל כתנאי, דתניא אין חותכין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת, נפלה מחזירין בשבת ואין צ"ל ביו"ט, ור' יאשיה מיקל. ודייקינן עלה ר' יאשיה אהייא מיקל, אילימא ארישא שאמר ת"ק אין חותכין, כלומר אין חותכין מקנה גדול חתיכה לעשותה שפופרת, בהא ר' יאשיה מיקל והא קא מתקן כלי בשבת. אלא אסיפא שאמר ת"ק נפלה מחזירין אותה, בהא לימא ר' יאשיה מיקל, מי התחיל שיאמר בזה מיקל הלא בזה גם ת"ק מותר קאמר. ותריצנא אלא

רבינו חננאל (המשך)

לאו דחתיכה ולא מתקנה איכא בינייהו. וכך הציעה, אין עושין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת, ואפילו חתיכה ולא מתקנה אסור. אבל אם היתה כבר בחבית ונפלה מחזירין אותה בשבת ואין צ"ל ביו"ט, ור' יאשיה מיקל בחתיכה ולא מתקנה. נמצאו דברי רב כת"ק ודברי שמואל כר' יאשיה, והלכה כר' יאשיה (ודרש) [דדרש] רב שישא בריה דרב אידי משמ' דר' יוחנן הילכתא כר' יאשיה. וזה שאמר חתיכה ולא מתקנה, לאו שצריכה תיקון כלי כגון סכין וכדומה לו, אלא תיקון ביד בלבד, ואם צריכה תיקון בסכין או זולתו סכין כלי אחר, אסורה. ואם היתה החבית נקובה, לא יתן עליה שעוה מפני שממרח. כלומר סותם, כדאמרינן התם לענין חבית שניקבה וסתמה שמרים כר' מורח מן הצרדין. וכיון דר' יהודה דמתניתין וריב"ז ורב ושמואל אמרי שי"מ דאסור לתת שעוה בחבית. וכן בשמן, רב אסר גזירה במשחא אטו שעוה, והילכתא כוותיה. טרפא דאסא, פי' עלה הדס שנותנין על הנקב של חבית להיות מקלח בו יין ולא יהיה שותת בדפני החבית. לדברי הכל אסור ליטול עלה של הדס בשבת ולשומו בנקב של חבית כמרזב, ואפילו רב אשי לא התיר אלא שאם היה (הנקב) [בנקב] מושך ממנו. אבל לתתו לכתחילה אוסר.

בי סדיא רב אסר ושמואל שרי. אין זה מקומו אלא בשביל שהזכיר השמועות שחלקו בהן רב אסר ושמואל שרי, נסבה בגררא, ופשוטה היא. כסת זו שחלקו בה [היא] כסת בינונית לא דקה ולא קשה. ומסקינן בה אפילו זו מותר לטלטלה. **נותנין תבשיל בתוך הבור בשביל שיהא שמור.** פי' בור זה אין בו מים ונותן התבשיל בקרקעיתו, מהו דתימא ליגזור דלמא אתי לאשויי גומות קמ"ל דלא גזרינן. ואת המים היפים ברעים, פשיטא. ואת הצונן בחמה פשיטא, מהו דתימא לגזור דילמא אתי (לאשויי גומות) (לאטמוני) ברמץ קמ"ל דלא גזרינן. מתני' מי שנשרו כליו בדרך כו'. אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, איני והא תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם, ואוקימנא ליה דרב כתנאי. אמר רב הונא

מסורת הש"ס

א) ופי' להוציא היין מן השמרים". ערוך ערך חוק ע"ש], ב) ב"ב יב., ג) [ברכו' ט. יש"נ], ד) לעיל לט., ה) ביצה לג:, ו) לעיל סה: ביצה ט. ע"ז יב., ז) עי' לעיל נא: רש"י ד"ה קטנה ושם משמע שנמייה וחולדה מינות הן, ח) דף יא., ט) [רש"ל], י) [צ"ל לחצוץ], כ) [וכדאיתא סנהדרין לו:], ל) ר"ל דגבסי' הגירן דגשרי נקוד לשון נפילה דאלו הגירן נחולק הוי לשון סריה, רש"א, מ) [ועי' תוס' ביצה לה: ד"ה מי שנשרו].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבה אמר למטה וכו' א"ל אביי לרבה: (ב) רש"י ד"ה ואת המים וכו' להשתמר שיצטננו ולא יחמו:

◆

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"ח למעלה מן היין זהו לשמר. ע' הרי"ף למעלה מן היין זהו לחוק למטה מן היין זהו לשמר רבה אמר למעלה וכו': שם ומשום כבוד רבותינו לא ישב. עי' שבועות דף מו ע"א תוס' ד"ה הוה יתיב:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' איכא בינייהו דקטים ומנח. נ"ב פי' שהוא קטום מע"ש והרבה קטומים טוב. ח"ש ומנחי אבל גירסת הרי"ף והרא"ש וש"פ ומנח: [ב] שם שוטחן בחמה. נ"ב דווקא (ועמ"ש רבינו בא"ח סימן ש"א ס"ק קי"ט):

◆

לעזי רש"י

רונגיי"ר [רידונגיי"ר]. לחתוך.
פלטרי"ש [פילטרי"ש]. לבד.